

**KRZYSZTOF MALIK
KARINA BEDRUNKA**

Politechnika Opolska

INTELIGENTNE SPECJALIZACJE – METODOLOGIA I NAJLEPSZE PRAKTYKI

Abstract: Smart Specialisations – Methodology and Best Practices. The article aims to show a model for identification of regional specialisations, including smart specialisations, which was developed in the Opole Voivodeship. The objective of the article is also to show the way in which the identified fields could be supported by the *Regional Operational Programme of the Opole Voivodeship 2014-2020 (ROP OV 2014-2020)*. The current socio-economic situation requires a strategic approach to solving development problems; therefore the European Union's development policy in the 2014-2020 perspective will be implemented on the basis of a hierarchical and coherent system of strategic documents. In addition, pro-efficiency mechanisms will be applied, such as: thematic concentration, territorial approach and conditionality. Identifying smart specialisations and preparing a proper strategy for their development by each of the European Union member states and regions is one of the *ex-ante* conditionalities for receiving support from the ERDF in the future perspective. The Opole Voivodeship's regional specialisations, including smart specialisations, identified on the basis of the novel model, will receive a special support under the *ROP OV 2014-2020*. The European Commission's mechanisms aiming to increase the efficiency of the EU spending have been introduced in the Opole Voivodeship at the level of the Programme; this will enable an effective response to the development challenges of the region.

Key words: Identifying of smart specialisations, Opole Voivodeship RIS3, smart specialisations, transfer of knowledge.

Wstęp

Obecna sytuacja społeczno-gospodarcza oraz wyzwania rozwojowe, przed którymi stoi Europa, rodzą potrzebę zastosowania nowych rozwiązań podnoszących efektywność wydatkowania środków przeznaczonych na rozwój regionów europejskich. W nowej perspektywie finansowej rozpoczynającej się w 2014 r. środki te będą rozdysponowywane z zastosowaniem nowych proefektywnościowych mechanizmów wynikających z aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej i prowadzonej w związ-

ku z nią polityki rozwoju Unii Europejskiej. Po 2013 r. maksymalizacji efektów interwencji środków unijnych służyć będzie zastosowanie takich mechanizmów, jak: koncentracja tematyczna środków oraz podejście terytorialne do ich wydatkowania. Duży nacisk zostanie położony na wzajemne wzmacnianie efektów realizowanych projektów przez zastosowanie mechanizmu komplementarności. Przewiduje się także wzmocnienie roli monitoringu i ewaluacji, oparcie na rezultatach, zintegrowane podejście do rozwoju oraz stosowanie zasady warunkowości. Jednym z warunków, które muszą być spełnione przez kraje członkowskie i ich regiony, aby mogły one korzystać ze wsparcia w ramach środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego jest zidentyfikowanie tzw. specjalizacji inteligentnych oraz opracowanie właściwej dla nich strategii badań i rozwoju. Zaprezentowano opracowany w woj. opolskim model identyfikacji specjalizacji rozwoju regionu, a także praktyczne możliwości rozwoju specjalizacji inteligentnych, jakie stwarza *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2014-2020 (RPO WO 2014-2020)*.

1. Warunki Komisji Europejskiej na lata 2014-2020 dotyczące specjalizacji inteligentnych

Unia Europejska w okresie programowania 2014-2020 stawia przed państwami członkowskimi i ich regionami wiele warunków, od spełnienia których uzależnione będzie pozyskanie funduszy strukturalnych na realizację ich celów rozwojowych. Jeden z warunków pozyskania środków w ramach EFRR dotyczy priorytetowych dla polityki Unii Europejskiej obszarów interwencji środków unijnych, tj. innowacyjności i transferu wiedzy. Obowiązkiem każdego państwa członkowskiego i regionu będzie opracowanie dla tych obszarów strategii badawczych i innowacyjnych na rzecz inteligentnej specjalizacji (*Regional Innovation Strategy for Smart Specialisation, RIS3*).

Zgodnie z dokumentami Komisji Europejskiej za specjalizacje inteligentne uznaje się wyjątkowe cechy i aktywa każdego regionu i kraju, podkreślające ich przewagi konkurencyjne oraz pozwalające na skupienie regionalnych partnerów i zasobów wokół wizji ich przyszłości ukierunkowanej na osiągnięcia [*Strategie badawcze...*, s. 2]. Zaleceniem KE jest, aby identyfikacja specjalizacji inteligentnych na poziomie krajów i regionów odbywała się według podejścia oddolnego (*bottom-up*) oraz aby w proces identyfikacji byli zaangażowani kluczowi partnerzy w dziedzinie innowacji, tacy jak: przedsiębiorcy, uczelnie wyższe oraz ośrodki naukowo-badawcze, których wiedza i doświadczenie pozwolą efektywnie ten proces przeprowadzić. Strategie na rzecz inteligentnych specjalizacji powinny opierać się na faktach, a także podlegać systematycznej ocenie w ramach odpowiednio opracowanych systemów monitorowania i kontroli [*ibidem*].

Nadrzędnym celem strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji jest także ukierunkowanie wsparcia, aby objęło ono inwestycje w obszarach kluczowych z punktu

widzenia rozwoju danego kraju czy regionu. Rolą strategii jest zachęcanie inwestorów do innowacji i eksperymentów oraz wspieranie inwestycji w sektorze prywatnym, co zapewni rozwój społeczno-gospodarczy oparty na wiedzy. Wyodrębnienie inteligentnych specjalizacji pozwoli więc na rozwijanie przewag konkurencyjnych poszczególnych krajów i regionów Unii Europejskiej przez wspieranie rozwoju obszarów gospodarki stanowiących ich kapitał endogeniczny [*ibidem*].

Specjalizacje inteligentne są narzędziem realizacji polityki inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, która pozwoli krajom Unii Europejskiej na stworzenie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki i wyjście z kryzysu gospodarczego. Wyłonienie inteligentnych specjalizacji i ujęcie ich w dokumencie o randze strategii pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie funduszy strukturalnych oraz zwiększy synergię między politykami Unii, a także między inwestycjami realizowanymi ze środków publicznych i prywatnych [Malik, Bedrunka].

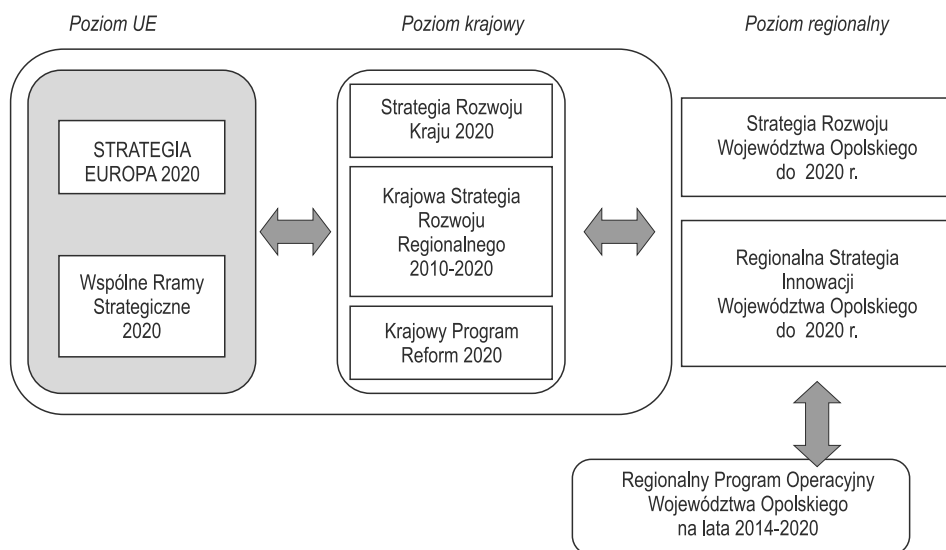
2. Powiązania dokumentów strategicznych 2014-2020

Polityka rozwoju Unii Europejskiej będzie prowadzona na podstawie wielu dokumentów strategicznych tworzących hierarchiczny i spójny układ regulacji obejmujący zarówno poziom europejski, jak i krajowy i regionalny (ryc. 1).

Najważniejszym dokumentem strategicznym wytyczającym kierunki rozwoju Unii Europejskiej w perspektywie do 2020 r. jest dokument pn. *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* [Europa 2020... 2010]. *Strategia Europa 2020* została opracowana w 2010 r. i zastąpiła wcześniejszy główny dokument strategiczny UE, jakim była tzw. Strategia Lizbońska¹, której celem było przekształcenie gospodarki europejskiej w perspektywie do 2010 r. w najbardziej dynamiczną i konkurencyjną gospodarkę świata. **Niekorzystne trendy w światowej i europejskiej gospodarce**, a zwłaszcza ogólnoswiatowy kryzys gospodarczy spowodowały konieczność dostosowania dokumentu strategicznego do nowych warunków, w których funkcjonują społeczeństwa Unii Europejskiej. Kierunek działań prorozwojowych dla Unii Europejskiej w perspektywie do 2020 r. został wyznaczony w *Strategii Europa 2020* na podstawie trzech wzajemnie ze sobą powiązanych priorytetów:

- rozwój inteligentny (*smart growth*) – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- rozwój zrównoważony (*sustainable growth*) – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;

¹ Strategia Lizbońska to program społeczno-gospodarczy dla Unii Europejskiej do 2010 r., przyjęty przez Radę Europejską na szczycie w Lizbonie w marcu 2000 r. oraz uzupełniony o wymiar środowiskowy na szczycie w Goeteborgu w czerwcu 2001 r.

Ryc. 1. Powiązania dokumentów strategicznych w latach 2014-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów strategicznych obowiązujących w latach 2014-2020.

- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu (*inclusive growth*) – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

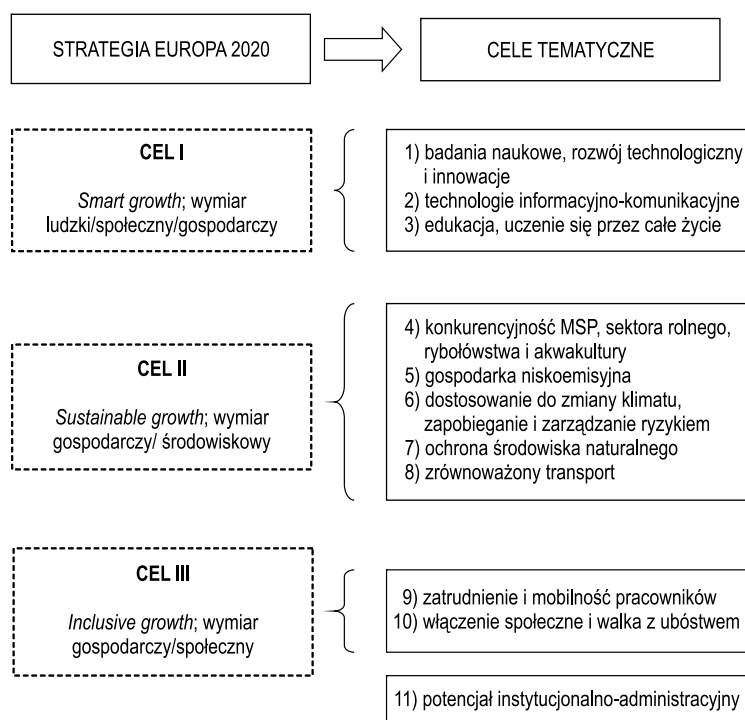
Poszczególnym priorytetom *Strategii Europa 2020* odpowiadają cele rozwojowe oraz inicjatywy (projekty) przewodnie, których zadaniem jest wprowadzenie w życie podjętych założeń i realizacja zakładanych celów.

Na podstawie założeń *Strategii Europa 2020* sformułowane zostały cele tematyczne zawarte w projektach rozporządzeń regulujących wydatkowanie funduszy dla wspólnych Ram Strategicznych w latach 2014-2020. Zgodnie z ich zapisami każdy fundusz objęty zakresem wspólnych ram strukturalnych wspiera cele tematyczne zgodnie ze swoją misją i w celu przyczynienia się do unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu [*Wniosek...*].

Poszczególne cele tematyczne zdefiniowane we wniosku są skorelowane z priorytetami *Strategii Europa 2020*, (zob. ryc. 2).

Rezultatem działań prorozwojowych ujętych w *Strategii Europa 2020* będzie skuteczne przeciwdziałanie wyzwaniom i problemom współczesnej gospodarki, takim jak: globalizacja, starzenie się społeczeństwa czy racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych, co w konsekwencji przyczyni się do wyjścia z kryzysu gospodarczego.

Na poziomie krajowym najważniejszym dokumentem strategicznym wytyczającym kierunek rozwoju kraju w perspektywie średniookresowej jest *Strategia Rozwoju Kraju 2020*. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka,

Ryc. 2. Priorytety *Strategii Europa 2020* i odpowiadające im cele tematyczne
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [*Europa 2020... 2010; Wniosek...* za: Malik, Bedrunka].

sprawne państwo (SRK 2020²). Działania prorozwojowe zapisane w tym dokumencie obejmują swoim zakresem trzy obszary najważniejsze z punktu widzenia problemów rozwojowych kraju, tj.:

1. Sprawne i efektywne państwo.
2. Konkurencyjna gospodarka.
3. Spójność społeczna i terytorialna.

SRK 2020 określa także rodzaje interwencji możliwych do sfinansowania w ramach funduszy europejskich dostępnych w perspektywie 2014-2020. *SRK 2020* stała się podstawą do stworzenia 9 strategii rozwoju, tzw. strategii zintegrowanych, w których zostały uszczegółowione założenia strategii średniookresowej i których zadaniem jest wsparcie realizacji jej celów.

Do jednej ze strategii zintegrowanych należy *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*³ będąca średniookresowym dokumentem strategicznym wyznaczającym najważniejsze wyzwania i priorytety rozwoju Polski w ujęciu terytorialnym i określającym sposób prowadzenia polityki regionalnej.

² Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 25 września 2012 r.

³ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r.

Kolejnym dokumentem, na podstawie którego realizowane są w Polsce założenia Strategii Europa 2020, jest Krajowy Program Reform. Jest to aktualizowany corocznie dokument, na podstawie którego na poziomie krajowym wdrażane są reformy zmierzające do realizacji takich celów, jak: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji, wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej, o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Na poziomie regionalnym, w woj. opolskim najważniejszym dokumentem strategicznym jest *Strategia rozwoju województwa opolskiego do 2020 r.* [2012] opisująca wyzwania rozwojowe oraz kierunek działań mających zrealizować w perspektywie do 2020 r. wizję woj. opolskiego jako *wielokulturowego regionu, wykształconych, otwartych i aktywnych mieszkańców z konkurencyjną i innowacyjną gospodarką oraz z przyjaznym środowiskiem życia* [ibidem] (ryc. 3).

W wyniku przeprowadzonej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej w woj. opolskim ustalono, że najważniejszym problemem regionu jest depopulacja spowodowana zarówno niskim przyrostem naturalnym, jak i powszechnymi w regionie migracjami wewnętrznymi i zagranicznymi. Tym samym zapobieganie i przeciwdziałanie procesom depopulacji w woj. opolskim zostało uznane za horyzontalne wyzwanie rozwojowe.

Kolejnym dokumentem strategicznym utworzonym w woj. opolskim jest projekt *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020* [Projekt Re-

Ryc. 3. Wyzwania rozwojowe oraz wizja woj. opolskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [*Strategia rozwoju województwa opolskiego do 2020* 2012].

gionalnej Strategii... 2013], w którym zostały zidentyfikowane specjalizacje regionalne, w tym specjalizacje inteligentne na podstawie modelu opracowanego w regionie.

4. Model identyfikacji specjalizacji inteligentnych w woj. opolskim

Województwo opolskie jako jeden z regionów Unii Europejskiej dostrzega znaczenie i konieczność identyfikacji w regionie strategii inteligentnych, które pozwolą na wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności regionalnej gospodarki. Zgodnie z wytycznymi Komisji Europejskiej w regionie został opracowany projekt *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020* identyfikujący

Tabela 1

Model matrycy identyfikacji specjalizacji regionalnych,
w tym inteligentnych (ujęcie procesowe)

Fazy procesu	Kryteria definicyjne (^ koniunkcja)						
transferu wiedzy poznawczego	Wytwarzanie- Kreowanie potencjalnych innowacji w B+R	^	Wykorzystanie- Transmisja produktów B+R do gospodarki	^	Upowszechnianie- Tworzenie ponadregionalnych przewag konkurencyjnych	=	Specjalizacje regionalne
Foresight i inne badania regionalne (źródła zastane)	Zaangażowane za- soby wiedzy (B+R) mogące służyć inno- wacyjności	^	Procesy i struktury wytwórcze	^	Ponadregionalna sprzedaż i kanały dystrybucji	=	Koniunkcja logiczna według obszarów gospodarki
Badania ilościowe	Identyfikacja wskaź- ników tej fazy według Sekcji PKD	^	Identyfikacja wskaźników tej fazy według Sekcji PKD	^	Identyfikacja wskaź- ników tej fazy we- dług Sekcji PKD	=	Koniunkcja logiczna według Sekcji PKD
Badania jakościowe i eksperckie	Identyfikacja techno- logii (uszczegółowie- nie sekcji i obszarów)	^	Identyfikacja tech- nologii (uszcze- gólowienie sekcji i obszarów)	^	Identyfikacja tech- nologii (uszcze- gólowienie sekcji i obszarów)	=	Koniunkcja logiczna według grup tech- nologii
Iloczyn karterzański rankingów – priorytety RSI	Rangowanie ob- szarów specjalizacji regionalnej według fazy wytwarzania	^	Rangowanie obszarów specja- lizacji regionalnej według fazy wyko- rzystanie	^	Rangowanie ob- szarów specjalizacji regionalnej według fazy upowszech- nianie	=	Suma logiczna spe- cializacji regional- nych = specjalizacje inteligentne (<i>smart specialisation</i>)

Źródło: [Regionalna Strategia Innowacji..., s. 106].

wyzwania rozwojowe, z którymi musi się zmierzyć województwo i wyznaczający kierunki jego rozwoju na podstawie innowacyjnej gospodarki i transferu wiedzy.

W dokumencie dokonano identyfikacji specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych, posługując się autorską metodą macierzy logicznej, polegającej na zastosowaniu kryteriów oceny procesu transferu wiedzy i procesu poznawczego (tab. 1 i 2). Identyfikacja specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych odbywa się przez analizę poszczególnych faz regionalnego transferu wiedzy, który stanowi element zarządzania wiedzą, tj. przez fazę wytwarzania, wykorzystywania oraz upowszechniania innowacyjnych technologii. Składający się z trzech faz model macierzy badawczo-analitycznej, stworzony na podstawie procesu transferu wiedzy, umożliwi identyfikację specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych (tab. 3) [Malik, Bedrunka].

Na podstawie utworzonego modelu przyjęto, że – aby dana technologia lub jej produkt mogły zostać uznane za specjalizacje inteligentne – powinny występować w każdej z trzech faz regionalnego transferu wiedzy. Za specjalizacje inteligentne występujące w regionie należy więc uznać takie zmiany technologii i/lub ich produktów, spełniające jednocześnie trzy warunki, w ramach których są one i/lub stają się:

1. Obiektem badań w regionalnym sektorze B+R (zlokalizowane w regionie instytuty, laboratoria, uczelnie).
2. Przedmiotem pilotażowych projektów wdrożeniowych w przedsiębiorstwie zlokalizowanym w regionie.
3. Przedmiotem transakcji kupna-sprzedaży na rynku regionalnym i/lub ponadregionalnym [*Regionalna Strategia Innowacji...*, s. 104-105].

Zaprezentowany powyżej model poddano następnie redukcji ze względu na ograniczony dostęp lub brak niektórych danych. Przyjęto założenie, że w każdej

Tabela 2

Model uproszczony wyłaniania specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych (ujęcie procesowe)

	Faza wytwarzania	Faza wykorzystania	Faza upowszechniania	Stopień spełnienia kryteriów
Technologie dostępne w regionie	+	+	+	specjalizacja inteligentna
	+	-	+	potencjalna
	+	+	-	
	-	+	+	specjalizacja inteligentna
	-	+	-	specjalizacja
	+	-	-	
	-	-	-	brak specjalizacji

Źródło: *Regionalna Strategia Innowacji...*, s. 107.

Tabela 3

Rodzaje priorytetów, w tym innowacji społecznych
typu 'smart specialisation' w woj. opolskim

	Grupy technologii, produktów i procesów w ramach obszarów rozwoju	Wyszczególnienie
A. Specjalizacje inteligentne	Technologie chemiczne (zrównoważone)	Technologie polimerów, tworzyw sztucznych i gumy
		Technologie chemikaliów organicznych
		Technologie środków czystości
	Zrównoważone technologie budownictwa i drewna	Technologie budownictwa niskoenergetycznego
		Technologie cementu i betonu
		Technologie drewna
	Technologie przemysłu maszynowego i metalowego	Technologie układów napędowych
		Technologie projektowania i wytwarzania maszyn i urządzeń
		Technologie metali
	Technologie przemysłu energetycznego (w tym OZE)	Technologie wytwarzania paliw
		Technologie silników
		Technologie wysokich napięć
	Technologie rolno-spożywcze	Technologie produkcji roślinnej
Technologie produkcji i przetwarzania żywności w szczególności przetwarzanie mleka		
B. Potencjalne specjalizacje inteligentne	Procesy i produkty ochrony zdrowia i środowiska (<i>Life and environmental sciences</i>)	Produkty ochrony zdrowia
		Zintegrowany przestrzennie regionalny produkt turystyczny
		Proces organizacyjny systemu transportu intermodalnego przyjaznego środowisku

Źródło: [Regionalna Strategia Innowacji..., s. 115].

z trzech faz procesu transferu wiedzy niezbędne jest dokonanie identyfikacji specjalizacji na poziomie zaawansowania dostępnych technologii (tab. 2) [*ibidem*, s. 107].

W przypadku, gdy technologia spełnia wszystkie trzy warunki określone w modelu, tj. występuje we wszystkich trzech fazach regionalnego transferu wiedzy, uznaje się ją za specjalizację inteligentną. Spełnienie dwóch kryteriów pozwala zakwalifikować daną technologię do potencjalnych specjalizacji inteligentnych. Natomiast spełnienie jednego warunku pozwala zaliczyć technologie do specjalizacji regionalnych (wytwarzanie lub wykorzystanie). Jeśli w wyniku przeprowadzonej analizy okaże się, że technologia nie spełnia żadnego z powyższych warunków, wówczas nie jest ona określana jako specjalizacja regionalna [*ibidem*, s. 107].

Na podstawie analizy jakościowej przeprowadzonej na podstawie raportów zawierających wyniki badań zidentyfikowano obszary kluczowe z punktu widzenia rozwoju regionu, tj. takie, w obrębie których region uzyskuje przewagi konkurencyjne. Następnie kluczowym obszarom rozwoju przypisano odpowiadające im zakresy działalności. Za pomocą podejścia badawczego zaprezentowanego w tab. 1 dokonano identyfikacji grup technologii priorytetowych w regionie (tab. 3) [*ibidem*, s. 108].

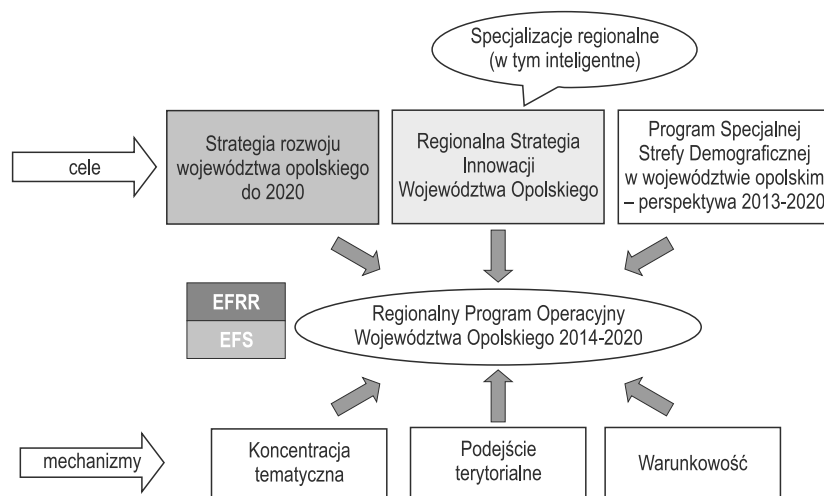
Na podstawie kryteriów zawartych w tab. 3 zidentyfikowano dwie grupy kluczowych technologii, priorytetowych dla rozwoju regionu, którymi są:

- A. Grupa technologii – specjalizacji inteligentnych (polimerów, tworzyw sztucznych i gumy, chemikaliów organicznych, środków czystości, budownictwa niskoenergetycznego, cementu i betonu, drewna, układów napędowych, projektowania i wytwarzania maszyn i urządzeń, metali, wytwarzania paliw, silników, wysokich napięć, produkcji roślinnej, przetwarzania mleka).
- B. Grupa technologii – potencjalnych specjalizacji inteligentnych (produkty ochrony zdrowia i fizjoterapii, przestrzennie zintegrowany regionalny produkt turystyczny, proces organizacyjny systemu transportu intermodalnego przyjaznego środowisku) [*ibidem*, s. 113].

4. Formy wsparcia specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych w woj. opolskim

Założenia programowe dokumentów strategicznych przyjętych w woj. opolskim stanowią podstawę do wspierania rozwoju specjalizacji inteligentnych. Celowi temu służyć będą także mechanizmy, które mają obowiązywać w perspektywie finansowej 2014-2020, takie jak: koncentracja tematyczna, podejście terytorialne czy warunkowość (ryc. 4). Koncentracja tematyczna oznacza skupienie środków finansowych na realizacji celów określonych w unijnych, krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych, tak aby zmaksymalizować wpływ inwestycji na rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Zastosowanie podejścia terytorialnego pozwoli na lepsze dostosowanie dofinansowanych inwestycji do potrzeb i specyfiki regionów i ich poszczególnych obszarów. Jednym z elementów warunkowości *ex-ante* było przygotowanie strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji, która pozwoliła na wyodrębnienie specyficznych obszarów gospodarki regionu, w których region może skutecznie konkurować nie tylko na rynku krajowym.

Zgodnie z zasadą subsydiarności realizacja zadań istotnych z punktu widzenia regionu, które są wpisane w dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym, realizowana jest za pośrednictwem środków pochodzących z funduszy strukturalnych będących w dyspozycji samorządu województwa. W województwie opolskim głównym źródłem finansowania założeń dokumentów strategicznych, a tym samym głównym

Ryc. 4. Założenia programowe specjalizacji regionalnych w perspektywie 2014-2020

Źródło: Opracowanie własne.

narzędziem wspierającym realizację celów rozwojowych regionu będzie *RPO WO 2014-2020* [*Projekt Regionalnego Programu...*].

W związku ze zmianą podejścia Komisji Europejskiej w zakresie finansowania przedsiębiorczości w latach 2014-2020 w większym stopniu niż w obecnej perspektywie mają być wykorzystywane możliwości, jakie stwarzają instrumenty finansowe. Zgodnie z nowym podejściem instrumenty finansowe uznawane są bowiem za najbardziej efektywny sposób wykorzystywania zasobów finansowych przeznaczonych na realizację polityki spójności Unii Europejskiej. Instrumenty finansowe będą ponadto odgrywać coraz większą rolę w związku z obecną sytuacją gospodarczą i ograniczonym zasobem środków publicznych [*Instrumenty...*, s. 2]. W województwie opolskim oznacza to w praktyce możliwość korzystania przez beneficjentów z pomocy zwrotnej w postaci pożyczek i poręczeń. W perspektywie 2014-2020 tą formą wsparcia – poza obszarem konkurencyjności przedsiębiorstw – zostaną objęte takie obszary, jak: odnawialne źródła energii, efektywność energetyczna, ochrona powietrza oraz tworzenie przedsiębiorstw i samozatrudnienie.

Poza wsparciem zwrotnym z wykorzystaniem instrumentów finansowych obszary szczególnie istotne z punktu widzenia rozwoju regionu, jakimi są specjalizacje regionalne, będą wspierane w ramach *RPO WO 2014-2020* w formie dotacji zwrotnych. Taka forma wsparcia oferowana jest zarówno w ramach osi *RPO WO 2014-2020* finansowanych ze środków EFRR, jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Wsparcie specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych ze środków EFRR udzielane będzie w ramach 1. Osi priorytetowej *RPO WO 2014-2020 Innowacje w gospodarce*. Celem przedsięwzięć realizowanych w ramach tej osi priorytetowej ma być poprawa konkurencyjności gospodarki przez innowacje w przedsię-

biorstwach, wsparcie sfery B+R oraz wyspecjalizowanie instytucji otoczenia biznesu w obszarze specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych. Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

- Rozwój specjalizacji regionalnych przez wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw.
- Inwestycje w strategiczną infrastrukturę B+R i badania jednostek naukowych na rzecz specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych.
- Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu i dostosowanie usług do potrzeb opolskich przedsiębiorstw w odniesieniu do specjalizacji regionalnych [*Regionalny Program...*, s. 123].

Także środki EFS będące w dyspozycji województwa będą oferować możliwość pozyskania dofinansowania na realizację działań związanych z rozwojem specjalizacji regionalnych. Środki te będą rozdysponowywane w ramach 8. Osi priorytetowej *RPO WO 2014-2020 Konkurencyjny rynek pracy*, której celem jest zwiększenie konkurencyjności rynku pracy woj. opolskiego, przez:

- wzrost zatrudnienia wśród osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi;
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób młodych;
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób starszych;
- wzrost adaptacyjności pracowników i przedsiębiorstw;
- zwiększenie okresu aktywności zawodowej [*ibidem*, s. 208].

W ramach Osi priorytetowej 8. będzie możliwe pozyskanie bezzwrotnego wsparcia w formie dotacji na założenie działalności gospodarczej o profilu zgodnym z branżami zidentyfikowanymi w dokumentach strategicznych jako specjalizacje regionalne. Ponadto, firmy prowadzące działalność gospodarczą w obrębie specjalizacji regionalnych będą mogły pozyskać dofinansowanie na realizację działań związanych z podnoszeniem kwalifikacji, takich jak: szkolenia dla pracowników przedsiębiorstw oraz kształcenie zawodowe [*ibidem*, s. 215 i 218]. Takie ukierunkowanie wsparcia przedsiębiorstw wpłynie na zwiększenie efektywności alokacyjnej wydatkowanych środków, a także przyczyni się do zwiększenia konkurencyjności opolskiego biznesu w branżach, które zostały uznane za kluczowe z punktu widzenia rozwoju regionu.

Podsumowanie

Spójny i hierarchiczny układ dokumentów strategicznych opracowanych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym stanowi podstawę prowadzenia polityki rozwoju dla państw i regionów Unii Europejskiej. Spowolnienie, w jakim znalazła się obecnie gospodarka europejska, wymaga zastosowania dodatkowych mechanizmów, takich jak: koncentracja tematyczna, podejście terytorialne oraz wa-

runkowość, które zwiększą efektywność wydatkowania środków i przyczynią się do wzrostu gospodarczego. Do środków zaradczych przeciwdziałających kryzysowi gospodarczemu należy zaliczyć także wyodrębnienie przez kraje i regiony specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych, co było jednym z warunków *ex-ante* pozyskania przez nie środków w ramach EFRR. Dokumenty strategiczne opracowane na poziomie regionu definiują wyzwania rozwojowe stojące przed woj. opolskim, a także stanowią spójny plan rozwiązania zdefiniowanych problemów w perspektywie roku 2020. Szczególną rolę w tym systemie odgrywać będą specjalizacje regionalne, w tym specjalizacje inteligentne, zdefiniowane na podstawie wypracowanego modelu. W latach 2014-2020 podstawowym narzędziem realizacji celów rozwojowych regionu będzie *RPO WO 2014-2020*, w którym przewidziano specjalne wsparcie dla obszarów zidentyfikowanych jako specjalizacje regionalne, w tym inteligentne. Zastosowanie na poziomie *Programu* mechanizmów zaproponowanych przez Komisję Europejską pozwoli na bardziej efektywne wydatkowanie środków i przyczyni się zwiększenia konkurencyjności gospodarki woj. opolskiego.

Literatura

- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu*, Komisja Europejska, Bruksela, marzec, 2010.
- Instrumenty finansowe w polityce spójności na lata 2014-2020*, Arkusze informacyjny Komisji Europejskiej.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca, 2010.
- Malik K., Bedrunka K., *Specjalizacje inteligentne w równoważeniu rozwoju regionu*. W druku. *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020*. Dokument dostępny na stronie www.rpo.opolskie.pl.
- Projekt Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020*, Dokument przyjęty Uchwałą z 10 kwietnia, 2013 r. Zarządu Województwa Opolskiego nr 3561/2013.
- Regionalna Strategia Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020*, s. 104-105.
- Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020)*, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 25 września, 2012.
- Strategie badawcze i innowacyjne na rzecz inteligentnej specjalizacji, Polityka Spójności na lata 2014-2020*, Arkusze informacyjny Komisji Europejskiej.
- Strategia rozwoju województwa opolskiego do 2020 r.*, Dokument przyjęty uchwałą XXV/352/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z 28 grudnia, 2012. Dokument dostępny na stronie www.umwo.opole.pl.
- Wniosek w sprawie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dot. EFRR, EFS, FS, EFRROW, EFMiR objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące EFRR, EFS i FS oraz uchylającego Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.*